

egyedül a Hotel Európában

Húsvét Chişinăuban

POLLACK, Martin
Galícia: Utazás egy
eltűnt világban
(Halasi Zoltán ford.)
Új Palatinus, 2009

„Reynaldo emlékére
avagy hogyan
vesztettük el
a szocializmusba
vetett hitünket”
Magyar Lettre
Internationale, 48

A férfi feltűnően kicsi és vézna, előreugró, horgas orrával olyan, mint egy egzotikus madár. Amikor megpillant, szégyenlősen elmosolyodik, kivillantva egy pillanatra pár ezüst fogát. Nála jó egy fejjel magasabb, tagba szakadt nő kíséri. A Hotel Europa előterében, a lépcső előtt állnak, bizonytalanul végigmérnek, mintha olyasvalakire várnának, akiről nem tudják, hogy néz ki. A magam részéről biztos vagyok benne, hogy még sosem láttam ezt a szokatlan párost. Első pillantásra egykorúnak látszanak, ötvenes éveik végén, hatvanas éveik elején jár, valószínűleg falusi emberek, akik nem gyakran jönnek fel a városba: lehasznált, szegényes ruházat, ormótlan lábbelik, kíváncsi pillantások, amivel az elszórt járókelőket méregetik. Nagy, napbarnította kezük jelzi, hogy keményen dolgoznak, a szabad ég alatt. Amikor továbbindulnék, a férfi lép egyet felém, és odanyújtja jobb tenyerét, mintha fel akarna tartóztatni.

Megállók.

Mond valamit románul. Megrázom a fejem.

Oroszul próbálkozik. Honnan jövök? Akadozva válaszolok, ő értetlenül néz. Ausztria láthatóan nem szerepel az ő világában.

A nő barna műbörtáskát nyújt felé, melyből a férfi kivész egy prospektust. Vékony, megviselt füzet, a borítóján jámbor kép. Kinyitja a nyomtatványt. Az első oldalon országok neve ábécé sorrendben. Barna ujjával Angliára bök. Bólintok, hogy ne húzzuk feleslegesen tovább a dolgot, mire ő elégedetten mosolyog, látszik, hogy örül: milyen jól megérti magát egy idegennel! Miután kicsit lapozgatja a broszúrát, odanyújtja. Please read this text aloud to the person, who gave you the brochure, God bless you!, áll vastag betűkkel a tetején. Kérdően nézek rájuk, ők bátorítón bólintanak. Hangosan olvasni kezdek. A bűnös világról van szó a szövegben, isten kereséséről, akit Jehovának hívnak, és a boldogságról, ha megtaláljuk. Tiszteletteljesen fülelnek. Szerintem egy szót sem értenek az egészből.

Thank you! Now please hand back the brochure to the person who gave it to you!, áll a szöveg végén, szintén félkövérrel. Így teszek. A férfi ünnepélyesen elveszi a füzetet, betömködi a táskájába, meghajolnak, és mondanak valamit, amit köszönetnek veszek. Odafordulnak egy, a közelben álldogáló fiatalemberhez. Nincs megértési problémájuk, megtarthatja a broszúrát, nem is kell felolvasnia. Úgy látszik, a román változatból elegendő van a Jehova tanúinál. A megajándékozott ember tanácstalanul nézi az adományt.

A hotel előtt egy oszlopon színes plakát függ. Egy UFO van rajta, amelyből örvénylő felhő ereszkedik a földre, és bizarr őssallatok másznak elő belőle, valamint egy hal, egy teknősbéka, egy

zebra, egy oroszlán, és végül két ember, férfi és nő. Ádám és Éva? A kép feltehetőleg azt próbálja megmagyarázni, hogyan keletkezett és fejlődött ki az élet a Földön.

Az ábrázolás alapján nyilvánvaló, hogy földönkívüliek hozták űrhajóval. A plakát egy konferenciát hirdet, amely két hét múlva lesz itt az Európa Hotelben, és a földi élet földönkívüli eredetéről szól. A rendező egy raeliánus mozgalom, melynek jelképe a horogkeresztet magába foglaló Dávid-csillag.

A gyanús szekták, obskúrus szervezetek, vallásos örültek, önjelölt proféták, fanatikusok és csodadoktorok nagyon divatosak a posztkommunista országokban. A szegénység, a bizonytalanság, a félelem és az új idők gondolaj-bajai ideális táptalaja mindenféle vad elméletnek. Ez nyilvánvalóan a katasztrófáisan szegény Moldovára is igaz.

A hotel előterében recepciós kisasszony fogad. Éberem figyelte találkozásomat az igaz hit tanúival. Most rám mosolyog és int. Én vagyok a chisinau-i Hotel Europa egyetlen vendége, ritka és értékes példány, ajánlatos szemmel tartani. Érkezésem másnapján a csinos, fiatal hölgy kissé szégyenkezve megkérdezte, hogy nem lenne-e gond, ha előre fizetnék a szobáért. Amikor átnyújtottam a hitelkártyámat, túláradóan hálálkodott. Talán még nem kapták meg a szálloda alkalmazottai az e havi fizetésüket, feltételezte egy moldovai ismerősöm, amikor elmeséltem neki a történeteket.

Amikor reggelenként lejövök a hallba, már vár a szakácsnő és a pincérnő, hogy megtudakolják, mit szeretnék reggelire. Only coffee with milk, no sugar, nothing else. A recepciós nagy elánnal fordít. A szakácsnő csalódottan elhúzza a száját. Megint nem lesz rá szükség, mert a neszkvét a pincérnő is le tudja forrázni, és egyedül is tudja tálalni. Amikor elindulunk az ebédlőbe, mégsem tágít mellőlünk. Előre megyek, a két hölgy utánam. Az első teremben egy bár van, igaz, a polcok üresek, italok nincsenek, szemben a falon óriási lapos képernyő. A második teremben áll pár asztal, a falak zöldék, minden kopár, visszafogott, kivéve a hatalmas műfa, amely véletlenszerűen magasodik a sarokban. A ríkító piros műanyag virágokkal teli műanyag ágak a plafonig nyúlnak, és odafenn sokszorosan elágaznak. Minden reggel ez alatt az abszurd képződmény alatt iszom meg a neszkvémat, only milk, no sugar. Mindeközben a pincérnő, a szakácsnő és egy jól táplált fiatalember, akiről nem igazán tudom, mi is a munkaköre, a bárban ülnek és tévéznek; a tévé folyamatosan megy, ahogy a hallban is, ahol szintén lóg egy óriási lapos képernyő a falon. Ha kilépek az ebédlőből, a pincérnő és a szakácsnő felpattan, és kérdően rám néznek, vajon van-e valami

kívánságom. Hogy egyébként mit csinálnak egész nap, számomra rejtély, mert étterem nincs a Hotel Európában, és a bár mindig zárva. Még amikor este hazaérek, akkor sem kaphatok egy sört vagy egy pohár bort. Talán az élet földönkívüli eredetéről szóló konferencia tiszteletére kinyitják, és a jól táplált fiatalember felölti a mixer szerepét?

A Hotel Europa gyalog körülbelül húsz percnyire van Chişinău központjától, egy forgalmas út, a Vasile Lupu utca mentén. A belváros felé egy hatalmas parkon kell átkelnem, el egy mesterséges tó partján, amit Lacul Valea Morilornak, Malomvölgy-tónak hívnak. Valószínűleg azért alakították ki, hogy örömet okozzanak Leonyid Breznevnek, amikor időnként meglátogatta az egykori Moldovai Szovjet Szocialista Köztársaságot. Legalábbis ezt írja az úti kalauz. Bár akkoriban még Lacul Comsomolistnak, azaz Komszomolista-tónak hívták, és biztosan bőségesen tele volt vízzel. A víz mára eltűnt, csak egy nyomorúságos pocsolya, siralmas maradék lötyög az alján. Hatalmas úr, nádassal körbevett mélyedés mellett visz az utam. Mégis rengeteg a béka és a varangy, ráadásul fényes nappal is dörgő koncertet adnak. Hogy miért hanyagolták el a nagy tavat, senki sem tudja megmondani. Egyesek szerint rendbe kéne hozni, mások állítják, hogy a helyén kiváltságosok luxuslakásait akarják a közpark közepén felhúzni.

Egy felújítás éppenséggel a parknak sem ártana: a fák alatt felgyűlt a szemét, a városközpontba vezető meredek lépcső fokait mély lyukak szabdalják, törött deszkák, téglák és betondarabok hevernek mindenfelé. Amikor megérkezem a lépcső tetejére, a belorusz nagykövetséget pillantom meg. A hatalmas, magas fallal körbevett épület fenségesen trónol az Alekszej Matevici úton Chişinău történelmi belvárosa felett, akár egy erődtímeny. Nem messze egy másik nagy, modern, tiszta üveg és márvány épület vonja magára a figyelmet. Itt van az orosz energiaipari óriás, a Gazprom rezidenciája. A bejárat előtt egy Porsche Cayenne és egy új S-Mercedes parkol, mindkettőnek sötétített az ablaküvegei. Errefelé szívesen mutogatják nyíltan a posztszovjet gazdagságot.

A hatalmas orosz szomszéd közelségét léptemnyomon érezkelhetjük a Moldovai Köztársaság fővárosában. Az orosz az ország második hivatalos nyelve, de Chişinăuban az első, megelőzve a moldovai avagy moldáv államnyelvet, amely messze-messze hasonlít a románra. Már a nyolcvanas években, a végóróját élő szovjet éraban kettéhasadt a társadalom az oroszul beszélőkre, akik a kezükben tartották a politikai, gazdasági és közigazgatási pozíciókat, és a moldávul, azaz románul beszélő rétegre, amely falusiakból, nemzeti érzelmű

értelmiségekből és egyetemistákból áll. Amikor összeomlott a Szovjetunió, és ez a kis ország kiáltotta a függetlenségét, a moldáv lett a hivatalos állammelv. Egy csapásra megfordult az addigi helyzet a románul beszélő lakosság javára. Ám a városokban eztán is az oroszul beszélők maradtak befolyásosak, leginkább a gazdaságban. Akárcsak Észtországban és Lettországban, Moldovában sem igen akaródzott nekik megtanulni románul. A hozzátartozóik csak oroszul beszélnek, még a nyilvánosság előtt is, kizárólag orosz újságokat olvasnak, csak orosz tévét néznek, orosz színházi előadásokat és rendezvényeket látogatnak.

„Mondhatjuk, hogy az oroszul beszélők maguk zárkóznak el, nem minden sértődöttség nélkül, ami természetes, és bizonyos mértékben még érthető is, és ők maguk nem akarnak a második társadalommal kommunikálni, a kisebbséggel, ami egy csapásra többséggé vált”, fejt ki Nicolae Negru moldáv drámaíró, újságíró a Moldovai Köztársaság jövőjéről írott esszéjében, amelyben keményen leszámol az oroszul beszélő társadalmi réteggel. Másrészt román nyelvű fiatal értelmiségiek arra is panaszkodnak, hogy bizonyos körök mesterségesen kavarják az oroszellenes hangulatot, majd ezt arra használják, hogy a nemzeti érzelmeket fényezzék és a kritikus véleményeket elnyomják.

Az oroszellenes érzelmeknek nyoma sincs a költői nevű „Green Hills Nistru” (Nistru zöld lankái) kávézóban a Mihaj Eminescu utca és a Ștefan cel Mare și Sfânt út, a moldáv metropol legdíszesebb sugárútjának sarkán. Itt találkoznak a város gazdagjai és még gazdagabbjai: a kávézó előtt luxuslimuzinok és testes SUV-ok, egy borvörös Rolls Royce, egy újabb Porsche Cayenne (láthatóan bizonyos rétegben közkedvelt), pár nagyobb Mercedes és Audi áll. Az egyik autó felnyíja egyfajta különleges attrakcióként belülről meg van világítva. A hátsó ablakon orosz felirat: *odna zszny, ogyin sejsz*. Egyszer élünk, szar az egész... Egy filozofikus maffiózó.

Jogos ezekre az emberekre azt mondani, hogy az illegális üzletek és korrupt kapcsolatok maffiózó alvilágához tartoznak? A látszat mindenesetre ezt tűnik megerősíteni. A járdán az autók mellett sofőrök és testőrök állnak őrt, rövidre vágott hajú

vagy kopasz, kigyúrt, vastagnyakú fiatal férfiak. Lengyelországban *karkinak*, azaz nyaknak hívják őket, mert ez a testrészt a szorgos súlyozástól egészen szörnyűséges méretűre nő, és félreismerhetetlen jellegzetessége ennek az embercsoportnak. A luxusverdák tulajdonosai, szintén impozáns bikanyakúak – sikeres karkik – a kávézó előtti asztaloknál üldögélnek, előttük fejenként két-három mobiltelefon, mellettük egy-egy csinos, hosszú hajú, magassarkú, mélyen dekoltált nő.

A széles sétányon húsvéti körmenet közeledik. Elöl fehér kisbusz utánfutóval. Egy vasállványon öt harang lóg, amit az utánfutóban kuporgó férfi szólaltat meg. Tompán csengenek. Utána pár zászlóvivő és egy fehér ruhás pap következik, majd a hívek. Főként idősebbek, paraszti, napbaránította arcok, fejkendős asszonyok, rosszul szabott ünneplőbe bújtatott férfiak, valahogy mind elkínzottnak, nyomorultnak látszanak. Az imádkozó és éneklő falusiak félénken pillantgatnak a hivalkodó kocsik és tulajdonosaik felé, míg a kávézó előtt üldögélő férfiak fel sem néznek, amikor a körmenet harangozva, halkán énekelve elvonul előttük.

A karkik – főnökök és testőrök egyaránt – mind oroszul beszélnek, a körmenet résztvevői románul imádkoznak. Két nyelv, két életmód, két külön világ. A keskenyvállú falusiak mellett a karkik erőfitogtató mutánsoknak tűnnek, mintha földönkívüliek nemzettek volna őket egy fitness-stúdióban. De ahogy ott ülnek drága napszemüveggel az orrukon, a kütyüikkel meg a csinos fiatal lányokkal, nem látszanak gonoszoknak, de még veszélyesnek sem, inkább nagyra nőtt gyerekekre emlékeztetnek, akik boldogan rosszközlnek: ormótlan hüvelykujjukkal nyomkodják a telefonjukat és más eszközeiket, eldicsekszenek egymásnak legújabb szerzeményeikkel, nevetgélnek, és oldalba bokszolják egymást, nagy falatokban, mohón tömik magukba a süteményeket, miközben a szomszédjuk megpróbál egy darabot elcsaklizni. A többiek harsogva nevetnek és a combjukat csapkodják. A lányok nem vesznek részt a szabad szórakozásban, csak időnként teljesen egyszerre fogkrémreklám-mosolyra húzzák a szájukat, mint különös szinkronúszók.

Alina Radu egy másik, kevésbé humoros oldaláról ismeri ezeket az embereket. Az újságíró és könyvkiadó évek óta a moldovai szervezett bűnözéssel foglalkozik, elsősorban az ember- és a szervkereskedelemmel, és ennek kapcsán nem egyszer veszélyes közelségbe került a helyi maffiával. Húsvét éjjelén találkozom vele, szombatról vasárnapra virradóra, Chisinau központjában, a Sfânta Teodora de la Sihla templom előtt, nem messze a Sajtóháztól, ahol az ő szerkesztősége is van. A templom előtt a járdán mindkét irányban hívők hosszú sora kanyarog. Mindannyiuknál étellel teli kosarak, amire áldást szeretnének kérni, boros palackok, többnyire kinyitva, hogy az áldás könnyebben utat találjon a borhoz. A templom eredetileg a leánygimnázium kápolnája volt. Jó példája a neoklasszicista bizánci stílusnak, amely Európának ebben a részében igen elterjedt. A 19. század végén tervezte a svájci származású orosz építész, Alexander Bernardazzi. Emlékét egy tábla őrzi a templom külső falán. A kommunizmus alatt az Ateizmus Múzeumának adott otthont a templom, meséli a kísérőm. Sok hasonló múzeum volt a Szovjetunióban.

Alina Radu a „ziarul de garda” című kétheti lap kiadója és publicistája, amely egy független oknyomozó újság, és rendszeresen tudósít a gazdasági és politikai korrupcióról, valamint a szervezett bűnözés machinációjáról. Radu emellett különböző non-profit szervezetekben és a szakszervezetben is részt vesz: tagja az International Association for Women in Radio and Televisionnak (IAWRT) és a Network of Investigative Reporters from South Eastern Europe-nak. 2005-ben Béke-Nobel-díjra jelölték a kétgyerekes anyát, mert bátran kiáll a nők jogaiért, felszólal a korrupció és a hatalmi visszaélések ellen.

A húsvéti éjszaka borzongatóan hideg, a templom előtt türelmesen várakozó hívők szinte téli ruhába öltöztek, sokan kesztyűt, gyapjuspapát húztak. Nagy nehezen bejutunk a templomba, az emberek szorosan összehúzódnak, váll a vállnak, alig lehet keresztülnyomakodni. Mindenki gyertyát szorongat a kezében, és várakozóan emeli tekintetét az ikonosztázra. Ének tölti be a teret. Végül megmozdul a tömeg, és keskeny út nyílik az emberek között, amin a pap és a tőmjéntartót lengető, nagy tálban szentelt vizet cipelő ministránsok keresztüllépkednek. Az emberek a díszesen öltözött pópá felé nyújtják a gyertyájukat, hogy meggyújtsa nekik. Mi is kapunk a szent fényből. Az égő gyertyákkal megindulunk a hívők tömör tömegén át kifelé, óvatosan, vigyázva, el ne aludjon a láng.

Alina felkészített, hogy egész éjjel úton leszünk, hajnalig. Ő a gyerekeivel és pár barátjával meg rokonokkal vándorol a húsvéti hagyományoknak megfelelően egyik templomtól a másikig. Szébb, mint egy helyen maradni végig, ahogy a legtöbb húsvéti templomjáró csinálja.

A második templom kisebb, mint az első, de a stílusa nagyon hasonló. A Biserica Sfântul Pantelimon, amelyet Szt. Pantelimonnak szenteltek, szintén Alexander Bernardazzi tervezte. Itt is két hosszú sorban állnak az emberek a járdán, egészen a következő sarokig, minden kézben égő gyertya és enivaló, amit azért hoztak, hogy megáldassák. Piros húsvéti tojások, sonka, kenyér, bor

2015 nyár

és egyéb finomságok, amit másnap a hagyományos húsvéti reggeli során elfogyasztanak. Megint benyomakodunk a templomba. Közben éjfél lett. A pap elmondja a húsvéti köszöntést: Hristos a înviat! Krisztus feltámadott! A hívők kórusban ráfelelik: Adevarat a înviat! Valóban feltámadott!

Mellettem egy rövidre vágott hajú, apró malacszemű, hatalmas nyakú fiatalember, akinek akkora a mancsa, mint egy kárpáti medvének, olyan széles mozdulattal vet keresztet, hogy hátba veri az előtte állót. A templom előtt láttam egy plakátot, amelyen pontosan leírták, hogy kell szabályosan keresztet vetni. A plakáton a kétszer négy kisebb rajzból álló képsoron egy fekete ördögökkel körülvevett ember látható – a nemét nem lehet tudni –, amint épp keresztet vet. Az első képsoron előbb a kezével megérinti a homlokát, majd a mellkasát, és ezzel lustán be is fejezi a mozdulatot. Tanulság: az ördögök kacsagnak és kárörvendve ujjonganak, ennek a szerencsétlennek a lelke már nyilván az övék. Incorect, áll a jámbor képregény felett.

A második képsoron az látható, hogyan kell helyesen keresztet vetni. Jobb kéz a homlokhoz, aztán mélyen le a köldökig, onnan a jobb vállhoz, harmas kép, és végül a balhoz. A negyedik képen látható, hogy az ördögök, mintha csak erős sugárban szentelt vizet spricceltek volna rájuk, megriadva szanaszét szaladnak. Corectă.

A mellett álló fiatalember teljesen jól csinálja. Miután keresztet vetett, felém fordul, átölel és megcsókol. Az arca úszik az izzadságban, lehelete drága alkoholtól szaglik. Konyak? Whisky? Alina is megcsókol. Körülöttem kölcsönösen megölelik és megpuszillják egymást az emberek. A pap átverekszli magát a tömegben, és egy nagy rőzseköteggel megáld mindenkit, miközben időnként egy tálba meríti, amit egy fiatal férfi cipel. A szomszédom is kap egy nedves áldást. Rögtön elővesz egy nagy köteg pénzt a bőrdzsekije belső zsebéből, hogy óvatosan, cseppenként letörölje vele a szenteltvizet. Más férfiak is követik a példáját. Láthatóan a pénzre is kell, hogy jusson egy kevés húsvéti áldás.

A kommunizmus alatt a Biserica Sfântul Panteimonban egy borozó volt. A Moldávai Szocialista Köztársaság volt a Szovjetunió legfőbb borbeszállítója, és a bor még ma is fontos exportcikk.

A harmadik állomás a nagy katedrális, az Úr születése nevű, ami egy hosszan elnyúló parkban van a Ștefan cel Mare și Sfânt sugárút mellett, a parlamenttel szemben. Közben már hajnali egy óra van, sikerült eddig megőriznem a gyertyám lángját, noha meglehetősen fúj a szél. Alina egyik templomtól a másikig tartó úton, részletekben mesél arról, hogy milyen nehéz független, oknyomozó újságírónak lenni a korrupció és hatalom által meghatározott környezetben. Miután többször elbocsátották, mert megtagadta, hogy a kiadók és más befolyásos személyek meghatározzák a saját személyes, és nem mindig kifogástalan érdeklődését, hét éve két hasonlóan gondolkodó nővel közösen megalapította a saját újságját, amit azóta is vezet: ez a *ziarul de garda*, ami nagyjából annyit tesz, hogy Őrjárat.

– Mi vagyunk az egyetlen politikailag független újság az országban. Megengedhetjük magunknak, hogy bárkit kritizáljunk, akit csak kell – suttogja a fülembe a kísérőm, miközben betolakodunk

a katedrálisba. – Ez persze azt is jelenti, hogy mindkét oldal nyugodt lélekkel támad és helyez nyomás alá: a kormány és a helyi hivatalok egyaránt, mindenféle üzletember és persze a bűnözők. Mindenki, akiről írunk. Már sokszor megpróbáltak minden elképzelhető eszközzel és csellel elhallgattatni, eddig nem sikerült.

A kommunizmus bukása és a függetlenség kiáltása után azt remélte, a demokrácia alapvető megújulást fog hozni, de a reményei szappanbuborékként pukkantak ki.

– Sokszor borzasztóan egyedül érezzük magunkat, és csalódottak vagyunk. Másképp képzeltük a kommunizmus bukása utáni korszakot – mondja keserű mosollyal.

Ugyanolyan a korrupció, gyakran ugyanazok csinálják, csak megfordították a köpönyegüket, és ma kapitalistának nevezik magukat, és a liberális piacgazdaság legnagyobb bajnokai, ami a gyakorlatban annyit tesz, hogy gátlástalanul felmarkolhatnak és kiszigerelhetnek bármit, tekintet nélkül az emberi veszteségekre. A hivatalos üzleti élet és a szervezett bűnözés sok szálon összefonódik.

Alina elmeséli egy szorgos vidéki üzletember esetét, aki eladott pár lányt Ciprusra, hogy megszerezze az alaptőkét, és beszállhasson az igazi üzletbe. Az újságja megírta az esetet. Eleinte a hatóságok ellenállásába ütköztek, akiket nemigen érdekelt az ügy, de ők nem hátráltak, és végül le tartóztatták a férfit. Nem vagyok futtató, mondta az egyébként komoly üzletember, mindent megtettem, hogy a gyenge moldáv gazdaságot felpörgezzem és munkahelyeket teremtsék, védekezett felháborodottan, amikor lánykereskedelmért bíróság elé állították. És az eset nem egyedi, még számos hasonló akad.

Törökország és Ciprus török fele hagyományosan fontos célállomása a lánykereskedelmeknek. Régi tradíció ez. Moldovában számos népdal éneklie meg a török férfiakat, akik betörnek a moldáv falvakba, és elrabolják a nőket. A legismertebb a szépséges Ilinkáról szól, aki inkább öngyilkos lesz, semmint hogy egy török hárembe hurcolják. Mára az oszmán korba visszanyúló nőrablások hagyományából a szervezett bűnözés virágzó

kereskedelmi ága lett, egy olyan terület, amit legalábbis részben maguk a moldávok ellenőriznek.

A katedrális előtt Chisinau polgármesterével találkozunk, egy markáns, vékony arcú fiatal férfival. Barátságosan köszön a kísérőmnek. Széles vállú, sötét öltönyös fiatalember veszik körül, jobb fülükben vékony vezeték. Mint egy filmben. A bedrótozott testőrök mogorva pillantásokkal méregetik a templomban gyülekező, jámbor énekeket éneklő tömeget. Sok politikus nagy hangsúlyt fektet arra, hogy húsvét éjjelén a templomban mutatkozzon, még a kommunisták is, magyarázza Alina, amikor a polgármester odébb megy. Ellátogatnak a misére, hogy lássák őket. Tudják, hogy a hívők ilyenkor megfigyelik őket: hogyan viselkednek, jól vetnek-e keresztet, imádkoznak-e, együtt énekelnek-e velük.

A katedrális belseje ragyog a rengeteg gyertya fényétől, néhány széles, gazdagon faragott, aranyozott keretben függő szentkép előtt fenyegető tömeg gyülekezik, mindenki meg akarja pillantani az állítólag csodatévő arcot, imádkozni akarnak hozzá, megcsókolják a kép üvegét vagy legalább a keretet. Éles hangú kórusének tölti meg a magas teret.

A kommunisták a Chisinau katedrálisból képtártat csináltak. Alina meséli, hogy akkoriban gyakran megálltak idős asszonyok a templom előtt, és rettegő arccal kérdezték a kijövő emberektől, hogy hogyan néz ki belülről a templom, és mi folyik odabenn. De ők maguk a világ minden kincséért be nem tették volna a lábukat a megszentelt épületbe, mert azt bűnnek érezték volna.

A negyedik templom, amelyet meglátogatunk ezen a hideg áprilisi éjszakán, pontosan a Moldávai Állambiztonság jökora épülete mellett áll, ahol korábban a szovjet KGB moldáv fiókintézménye lakott. A Biserica Schimbarea la Fața Domnului templomot ezért a nép gyakran KGB-templomnak hívja. Az ötödik templomban diszkó volt, a hatodik, egy apró templomocska, egyszerűen be volt zárva, a hetedik és egyben utolsó pedig egy pravoszláv iskoláé. Hogy mi volt itt a kommunizmus alatt, Alina sem tudja. A pravoszláv iskolától visszamegyünk a kiinduló pontunkhoz, a Biserica Sfânta Teodora de la Sihlához, ahol Alina férje vár.

Otthonról magával hozta a húsvéti reggelihez előkészített ételt, hogy megáldassák. Időközben hajnalodik, a szemközti parkban madarak csicseregnek. Varjak lármáznak, kárognak a magas platánokon lévő fészkeik körül, felreppennek, tesznek pár kört, majd nehézkesen és zajosan leereszkednek a lombokba. Talán még nekik is túl korán van kirepülni és a napi teendőikbe fogni.

Az ujjaimat vastagon bevonja a viasz, a gertyám apró csonkákra égett, de egész éjjel nem aludt ki, amiért nagyon megdicsér a kísérőm. A városban számtalan másik csoporttal találkoztunk, akik szintén égő gyertyával járkáltak. Mindenki a húsvéti köszöntéssel köszönti a másikat: Hristos a înviat! Adevarat a înviat! Krisztus feltámadott! Valóban feltámadott!

Alinák húsvéti reggelije a Hotel Európában megszokott szerény reggeli kávémat minden tekintetben zárójelbe teszi. Nem nesz-kávét kapok, hanem frissen leforrázott, természetes teát, aztán Alina édesanyjának saját készítésű borát, fehérét és vöröset, különféle gyümölcsleveket, süteket, főtt és füstölt, pácolt és sózott ételeket, csirkét, kacsát, disznót, bárányt, marhát, házi kolbászt és kenyeret, fehérét és barnát, különféle süteményeket, marinált zöldségeket, paprikát, paradicsomot, mindent, mi szemnek-szájnak ingere, kihordanak, az asztal szabályosan meggömbül a teli tálak és tálcsák súlya alatt. Mielőtt nekifognának az evésnek, mindenki megdörzsöli az arcát egy vízbe merített piros tojással. Ez egészséget hoz az eljövendő évben. A feltálatott ételek isteniek, mindegyiknél pontosan elmesélik, ki készítette: a nagymama, a nővér, a sógornó, a nagynéni, Alina, a férje, a tízéves lányuk – láthatóan mindenki hozzátette a lakomához a magáét.

Amikor pukkadásig eltelve elbúcsúzom a vendéglátóimtól, már reggel kilenc óra van. A város csendben fekszik előttem, mintha kimerült volna, alig vannak az utcán, a legtöbben vagy esznek, vagy lepihennek. Hazafelé menet egy csapat gyereket látok az Alekszandr Puskin utcán, fiúkat és lányokat vegyesen, olyan tizenkét, tizennégy éveseket. A szemétkor turkálnak. Szorgosan átforgatják a hulladékot, talán húsvét éjszakája után különösen gazdag zsákmányban reménykednek.

Felosztották egymás közt az utcát, fürgén és gyakorlottan dolgoznak. Az üvegeket és más hasznos holmikat nejlonszakokba gyömöszölik. Vajon árva utcagyerekek vagy a munkáért elvándorlók gyermekei, akikről otthon senki sem gondoskodik?

A legális és illegális elvándorlók fontos tényezői a moldáv társadalomnak. Spanyolország, Portugália, Franciaország és Olaszország a legkedveltebb célpontok, ahol a románokkal szükség esetén elbaldogulnak. A gépesített mezőgazdaságban helyezkednek el, mint aratómunkások és napszámosok, takarítanak, vagy egyéb segédmunkát végeznek, többnyire papírok nélkül, ami a kizsákmányolás minden elképzelhető formájának kitezi őket a kemény munkakörülményektől kezdve a nyomott bérekig. Ennek ellenére a szegény országok gazdasága részben ezeknek a munkásoknak a haza küldött bérére támaszkodik. Hogy mennyire fontos a hazaküldött pénz, azt a fővárosban látható számtalan pénzváltó is bizonyítja, amelyek aligha a lézengő turistákból élnek, különösképpen a Western Union mindenhol fel-felbukkanó irodái. Óvatos becslések szerint a külföldről hazaküldött pénzek a bruttó nemzeti össztermék harminc százalékát teszik ki – ha ez elmaradna, az ország gazdasága komoly veszélybe kerülne, és sok-sok család vesztene el legfontosabb bevételi forrását. Azonban a moldáv kivándorlók kegyetlenül ki vannak szolgáltatva a befogadó ország gazdasági változásainak – ha Spanyolország válságba zuhan, azt ők érzik meg először a bőrükön. Így volt ez a legutóbbi nagy gazdasági válság idején is, amikor tömegesen veszítették el a moldáv bevándorlók Spanyolországban, Olaszországban és Portugáliában a munkájukat – sokan közülük évek óta az adott országokban dolgoztak illegálisan –, ami az otthon maradtakat nyomorba döntötte.

Sok családban a gyerekek évente egyszer látják a szüleiket, gyakran csak pár évente – az illegális munkavállalók nem nagyon merik elhagyni az országot, amelybe nagy szerencséjével végre megérkeztek, és találtak egy többnyire nyomorúságosan megfizetett munkát, mert soha nem tudhatják, hogy sikerül-e visszatérniük és megint munkát találniuk. Ezeket a gyerekeket EU-árváknak hívják, mert a szüleik az

EU-országokban dolgoznak. Általában a nagyszülők vagy más rokonok nevelik fel őket, sokukat, főként ha kicsit idősebbek, magukra hagyják.

Alina Radu meséli, hogy sok tizenkét éves lány önállóan vezeti a háztartást, felnőtt segítség nélkül gondoskodik a kisebb testvéreiről, bevásárol, takarít. Pénzüik általában van, azt küldenek a szülők. Anyagilag egészen jól talpon maradnak, sokszor jobban öltözöttek, mint kortársaik, van mobiljuk és számítógépük, de hogy a korai önállóság hogyan hat a gyermeki lélekre, azt nem tudja senki. A témát nem kutatják, a politikusok és a hivatalos szervek a szőnyeg alá söprik a kérdést.

A plakát jut eszembe, ami Chisinau repülőterén fogadott: egy csapat boldogan nevető négy-öt éves kisgyerek, jól tápláltak, jól öltözöttek, alattuk angolul: *Behind us is infinite power. Before us is endless possibility. Around us is boundless opportunity. Why should we fear?*

A moldáv valóság azonban egészen másképp néz ki. Korlátlan lehetőségekről szó sincs, legfeljebb pár kivételezettnek vagy a korrupt hatalmasoknak.

Lassan elhajt egy rendőrautó az Alekszandr Puskin utcán. A gyerekcsapat villámgyorsan eltűnik az egyik kapualjban. Már a nagy orosz költő is találkozható volna hasonló utcagyerekekkel Chisinau utcáin, vagy ez kétségtelenül a mai kor vívmánya? Alekszandr Puskin 1820-ban cári parancsra az orosz birodalom déli vidékére száműzték, mert liberális nézeteket vallott, és kritizálta az autoriter rendszert. A száműzetése első három évét, 1820-tól 1823-ig Chisinauban töltötte, amit akkor még oroszosan Kisinyovnak hívtak, és az orosz provincia, Bessarabia egyik poros kisvárosa volt. Itt kezdte el írni leghíresebb eposzát, az *Anyegint*, valamint itt keletkezett ismert verse, a *Cigányok*, melynek hőst, Zemfirát állítólag egy szép besszarábiai cigánylányról mintázta, akibe annak idején beleszeretett. Összességében Puskin nem nagyon hagyott nyomot a városban. „Ó, Kisinyov, te sötét város! Te átkozott város, nem fárad a nyelv téged káromolni!”, írta a száműzetésből a gyűlölt városról.

Amikor megérkezem a szállodába, a recepció már az ajtó előtt áll. Összecsapja a feje fölé a kezét, hogy hol maradtam el, mindenki aggódott értem, már a rendőrséget akarták hívni. Elmesélem, hogy egész éjjel templomról templomra jártam, és hatalmasan bereggeliztem a barátaimnál. A pincérnő és a szakácsnő a nagy tévé előtt ülnek a hallban, itt vártak a reggeli vendégükre. A lány lefordítja, amit mondom. No Nescafé today, kérdezi csipkelődve a pincérnő, most hallom először angolul beszélni. No, thank you. Megvonja a vállát, és a tévé felé fordul. Egy talkshow megy éppen, időnként reklámok szakítják meg.

A recepció mellett két méretes, törésbiztos, kerekes bőrönd áll. Új vendégek érkeztek, kérdezem a csomagokra mutatva. A recepció ragyogó arcú bólint. Amerikai turisták, mondja boldogan. Még mielőtt fáradtan és eltöltekezve a szobámba vonszolom magam, egy piros húsvéti tojást nyújt felém, és biztosít róla, hogy ő maga festette.

Hristos a înviat, mondom, büszkén, az éjjel felszedett friss nyelvtudásomra. Adevarat a înviat, feleli a lány, a pincérnő és a szakácsnő egyszerre.

